

Nitel

Araştırmacılar

İçin

Kodlama

El Kitabı

Johnny
Saldaña

Çeviri Editörleri:
Aysel TÜFEKÇİ
Süleyman Nihat ŞAD

3. Baskı

Johnny Saldaña

Çeviri Editörleri: Aysel TÜFEKÇİ - Süleyman Nihat ŞAD

NİTEL ARAŞTIRMACILAR İÇİN KODLAMA EL KİTABI

ISBN 978-605-241-605-1

Kitabın orijinal adı: The Coding Manual for Qualitative Researchers
Baskı sayısı: 3. Baskı
ISBN: 978-1-4739-0248-0
SAGE

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mart 2019, Ankara
3. Baskı: Mart 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No:141 A/131 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Kısaltılmış İçindekiler

Yazar Hakkında	xi
Üçüncü Baskıya Önsöz	xiii
Türkçe Çeviriye Önsöz	xv
Çeviriye Önsöz	xvii
1 Kod ve Kodlama Sürecine Giriş	1
<i>Çeviren: Süleyman Nihat Şad, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
2 Anlatımsal ve Görsel Veriler İçin Analitik Not Yazımı	43
<i>Çeviren: Niyazi Özer, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
3 Birinci Döngü Kodlama Yöntemleri	67
<i>Çeviren: Aysel Tüfekci, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
4 Birinci Döngü Kodlama Sonrası	211
<i>Çeviren: Ali Kış, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
5 İkinci Döngü Kodlama Yöntemleri	233
<i>Çeviren: Süleyman Nihat Şad, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
6 İkinci Döngü Kodlama Sonrası	273
<i>Çeviren: Süleyman Nihat Şad, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi</i>	
Ek A Kodlama Yöntemleri Sözlüğü	291
Ek B Analitik Öneriler Sözlüğü	299
Ek C Kodlama İçin Alan Notu, Görüşme Kayıt Dökümü ve Belge Örnekleri	305
Ek D Kodlama ve Nitel Veri Analizi Becerilerinin Gelişimi İçin Alıştırmalar ve Etkinlikler	311
Kaynaklar	315
İndeks	333

İçindekiler

Yazar Hakkında	xi
Üçüncü Baskıya Önsöz	xiii
Türkçe Çeviriye Önsöz	xv
Çeviriye Önsöz	xvii
1 Kod ve Kodlama Sürecine Giriş	1
Bölüm Özeti	1
El Kitabının Amaçları	2
Kod Nedir?	4
<i>Kodlama örnekleri</i>	4
<i>Örüntüler için kodlama</i>	5
<i>Kodlama mercekleri, fitreleri ve açıları</i>	7
<i>Keşfedici bir süreç olarak kodlama</i>	9
Kodlama ve Kategorize Etme	9
<i>Kodlardan kategorilere</i>	10
<i>Yeniden kodlama ve kategorize etme</i>	11
<i>Kod ve kategorilerden kurama</i>	14
<i>Kodlar ve temalar arasındaki farklar</i>	15
Ne Kodlanır?	16
<i>Sosyal örgütlenme birimleri</i>	16
<i>Kodlanan araştırmacı</i>	17
<i>Kodlanacak verinin miktarı</i>	17
Kodlama Teknikleri	18
<i>Sayfa düzeni</i>	18
<i>Ön-kodlama</i>	20
<i>Geçici notlar</i>	21
<i>Kodlarken dikkate alınması gereken sorular</i>	22
<i>Çelişen verilerin kodlanması</i>	23
Kod Sayısı	23
<i>Veri “birleştirme” ve “ayırma”</i>	23
<i>Niteliklerin nicelikleri</i>	25
<i>Nitel verinin “nicelleştirilmesi”</i>	25
<i>Kod defteri ya da kod listesi</i>	27

Elle ve BDNVAY ile Kodlama	28
<i>Elle kodlama</i>	29
<i>Elektronik kodlama</i>	30
<i>BDNVAY için verilerin formatlanması</i>	32
<i>BDNVAY programlarının kodlama özellikleri</i>	33
<i>BDNVAY ile arama ve sorgulama</i>	34
Tek Başına veya Ekiple Kodlama	36
<i>İşbirlikli kodlama</i>	36
<i>Tek başına kodlama</i>	37
Kodlama İçin Gerekli Kişisel Özellikler	38
Yöntem Üzerine	39
<i>Kodlamaya yönelik eleştiriler</i>	40
<i>Bir zanaat olarak kodlama</i>	42
2 Anlatımsal ve Görsel Veriler İçin Analitik Not Yazımı	43
Bölüm Özeti	43
Analitik Not Yazma Amaçları	44
Analitik Not Nedir?	44
Analitik Not Örnekleri	45
<i>Yansıtma ve kırılma</i>	53
Analitik Notların Kodlanması ve Kategorize Edilmesi	54
<i>Analitik notlar, kodları ve kategorileri oluşturur</i>	54
Temellendirilmiş Kuram ve Kodlama Esasları	55
Görsel Verilerin Analizi	57
<i>Fotoğraflar</i>	57
<i>Belgeler ve eşyalar</i>	61
<i>Canlı ve videoya kaydedilmiş görüntüler</i>	62
<i>Rehber niteliğindeki örnek çalışmalar</i>	64
3 Birinci Döngü Kodlama Yöntemleri	67
Bölüm Özeti	67
Kodlama Döngüleri	68
Uygun Kodlama Yöntem(ler)ini Seçmek	69
<i>Kodlama kararları üzerine çeşitli bakış açıları</i>	69
<i>Araştırma sorusunun uyumu</i>	70
<i>Paradigmatik, kavramsal ve metodolojik değerlendirmeler</i>	71
<i>Kodlama ve apriori amaçlar</i>	71
<i>Karma yöntem çalışmalarında kodlama</i>	72
<i>Keşfedici kodlama</i>	73
<i>“Jenerik” kodlama yöntemleri</i>	73
<i>Yeni ve melez kodlama şemaları</i>	74
<i>Kodlama kararları için genel kriterler</i>	74
<i>Ezici korku üzerine</i>	76

İki Yaygın Kodlama Hatası	76
Birinci Döngü Kodlama Yöntemlerine Genel Bir Bakış	80
Kodlama Yöntemi Profilleri	80
<i>Kaynaklar</i>	80
<i>Açıklama</i>	81
<i>Uygulamalar</i>	81
<i>Örnek</i>	81
<i>Analiz</i>	82
<i>Notlar</i>	82
Dilbilgisel Yöntemler	82
<i>Nitelik Kodlama</i>	83
<i>Büyüklik Kodlama</i>	86
<i>Alt Kodlama</i>	91
<i>Eşzamanlı Kodlama</i>	94
Temel Yöntemler	97
<i>Yapısal Kodlama</i>	98
<i>Betimsel Kodlama</i>	102
<i>In Vivo Kodlama</i>	105
<i>Süreç Kodlama</i>	110
<i>Ön Kodlama</i>	115
<i>Kavram Kodlama</i>	119
Duyuşsal Yöntemler	124
<i>Duygu Kodlama</i>	124
<i>Değer Kodlama</i>	131
<i>Karşıtlık Kodlama</i>	136
<i>Değerlendirme Kodlaması</i>	140
Edebiyat ve Dil Temelli Yöntemler	145
<i>Dramatürjik Kodlama</i>	145
<i>Motif Kodlama</i>	150
<i>Öyküsel Kodlama</i>	154
<i>Sözel Değişim Kodlaması</i>	159
Keşfedici Yöntemler	165
<i>Bütüncül Kodlama</i>	166
<i>Geçici Kodlama</i>	168
<i>Hipotez Kodlama</i>	170
Prosedürel Yöntemler	174
<i>Protokol Kodlama</i>	174
<i>KMT (Kültürel Materyaller Taslağı) Kodlama</i>	178
<i>Alan ve Sınıflandırıcı Kodlama</i>	181
<i>Nedensellik Kodlama</i>	186
Veriyi Temalandırma	198
<i>Metaözetleme ve metasentezleme</i>	204
Diğer Birinci Döngü Kodlama Yöntemleri İçin Formlar	206

4 Birinci Döngü Kodlama Sonrası	211
Bölüm Özeti	211
Kodlama Sonrası Geçişler	212
Eklektik Kodlama	212
Kod Haritalama ve Kod Peyzajı	218
<i>Kod haritalama</i>	218
<i>Kod peyzajı</i>	223
İşlemsel Model Şemaları Çizme	226
Alternatif Geçiş Yöntemleri	228
<i>Kodları kodlama</i>	229
<i>Kod tablosu hazırlama</i>	229
<i>Masaüstü kategoriler</i>	230
<i>Kodlardan temalara</i>	231
<i>Çalışma boyunca “ayaküstü sohbetler”</i>	231
İkinci Döngü Kodlama Yöntemlerine Geçiş	232
5 İkinci Döngü Kodlama Yöntemleri	233
Bölüm Özeti	233
İkinci Döngü Kodlama Yöntemlerinin Amaçları	234
İkinci Döngü Kodlama Yöntemlerine Genel Bakış	235
İkinci Döngü Kodlama Yöntemleri	236
<i>Örüntü Kodlama</i>	236
<i>Odaklı Kodlama</i>	239
<i>Eksensel Kodlama</i>	244
<i>Kuramsal Kodlama</i>	250
<i>Açımlayıcı Kodlama</i>	255
<i>Boylamsal Kodlama</i>	260
Diğer İkinci Döngü Kodlama Yöntemleri İçin Formlar	268
6 İkinci Döngü Kodlama Sonrası	273
Bölüm Özeti	273
Kodlama Sonrası Yazma Öncesi Geçiş Süreçleri	274
Odaklanma stratejileri	274
<i>“En iyi 10” listesi</i>	274
<i>“Üçleme”</i>	275
<i>Kod dokuma</i>	276
<i>“Dokuma” testi</i>	276
Kodlamadan Kuramsallaştırmaya	277
<i>Bir kuramın bileşenleri</i>	277
<i>Kategorilerin kategorileri</i>	278
<i>Kategori ilişkileri</i>	280
<i>Kurama kaynaklık eden kategoriler ve analitik notlar</i>	281

Formatlamanın Önemi	282
<i>Zengin metin vurgusu</i>	282
<i>Başlıklar ve altbaşlıklar</i>	283
<i>“Tek bakışta” bulgu sunumu</i>	283
Kodlama Sürecinin Raporlaştırılması	284
Düzenleme ve Yeniden Düzenleme	286
<i>Analitik hikâye örgüsü oluşturma</i>	287
<i>Teker teker ilerleme</i>	287
<i>Sonuçlardan başlayın</i>	288
Dış Destek	288
<i>Akran ve internet desteği</i>	288
<i>“Saklı hazineyi” aramak</i>	289
Kapanış	289
Ek A Bir Kodlama Yöntemleri Sözlüğü	291
Ek B Analitik Öneriler Sözlüğü	299
Ek C Kodlama İçin Alan Notu, Görüşme Kayıt Dökümü ve Belge Örnekleri	303
Ek D Kodlama ve Nitel Veri Analizi Becerilerinin Gelişimi İçin Alıştırmalar ve Etkinlikler	309
Kaynaklar	313
İndeks	327

Yazar Hakkında

Johnny Saldaña güzel sanatlar alanında lisans ve yüksek lisans eğitimini Austin Texas Üniversitesinde Drama Eğitimi üzerine yapmıştır ve halen Arizona State Üniversitesinin (ASU) Herberger Tasarım ve Sanat Enstitüsü Film, Dans ve Tiyatro Okulunda Emeritus Profesör olarak görev yapmaktadır. *Longitudinal Qualitative Research: Analyzing Change through Time* (AltaMira Press), *Fundamentals of Qualitative Research* (ikinci baskı, Oxford University Press), *Ethnotheatre: Research from Page to Stage* (Left Coast Press), *Thinking Qualitatively: Methods of Mind* (Sage Publications) isimli kitapların yazarı, merhum Matthew B. Miles ve A. Michael Huberman ile birlikte *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (üçüncü baskı, Sage Publications) isimli kitabın ortak yazarı ve *Ethnodrama: An Anthology of Reality Theatre* (AltaMira Press) kitabının da editörüdür. Matt Omasta ile birlikte kaleme aldıkları giriş niteliğindeki yöntem kitabı *Qualitative Research: Analyzing Life* (Sage Publications) ise yayına hazırlanmaktadır.

Professor Saldaña'nın nitel sorgulama, veri analizi ve performans etnografisi alanlarındaki araştırmaları Amerikan Tiyatro ve Eğitim Birliği, Ulusal İletişim Kurumu Etnografi Dairesi, Amerikan Eğitim Araştırma Birliğinin Nitel Araştırma Özel İlgi Grubu ve ASU Herberger Tasarım ve Sanat Enstitüsü tarafından ödüllere layık görülmüştür. *Research in Drama Education, Multicultural Perspectives, Youth Theatre Journal, Journal of Curriculum and Pedagogy, Teaching Theatre, Research Studies in Music Education* ve *Qualitative Inquiry* gibi dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmış olup araştırma yöntemleri el kitaplarında birçok bölümün yazarlığını yapmıştır.

Üçüncü Baskıya Önsöz

Nitel araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı'nın üçüncü baskısı yeni analitik not örnekleri (Bölüm 2) ve belirli analiz yöntemleri (Değer, Değerlendirme, Motif, Öyküsel Kodlama ve Sözel Değişim Kodlaması) için yeni veri örnekleri (Bölüm 3) içermektedir. Kavram Kodlama, yeni bir ilk döngü kodlama yöntemi olarak, 32 yöntemden oluşan listeye dâhil edilmiştir. Yöntem profillerindeki uygulamalar ve analiz bölümlerinde yer alan tartışmaları daha da geliştirdim. Referanslar, BDNVAY profilleri ve Bölüm 2'deki görsel ve dijital verilerin analizine ilişkin bölümler güncellenmiş ve geliştirilmiştir. Metin boyunca birkaç yeni şekil eklenmiştir. Ek C'de iki yeni veri örneğine yer verilmiştir. Kodlama ve nitel veri analizi becerilerini geliştirmek için genişletilmiş veri setleri ve grup etkinlikleri gibi ek kaynakların yer aldığı kitaba paralel bir websayfası tasarlanmıştır.

Google Akademik güncellemeleri, konferanslar ve öğrencilerim ve meslektaşlarımla yaptığım e-posta yazışmalarım, son altı yıl boyunca temel eğitim ve yükseköğrenim, güzel sanatlar, kamusal ve sosyal hizmetler, işletme, teknoloji ve sosyal medya, iletişim, spor, gelişim, kişilerarası ilişkiler, sosyal bilimler, sağlık ve tıp gibi çeşitli disiplinlerdeki birçok uluslararası çalışmada *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*'nın birinci ve ikinci baskısından nasıl istifade edildiğini gösterdi. *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*'nın ve kuzeni diyebileceğim *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*'ün dünya genelinde 100'ü aşkın ülkede 2000'den fazla çalışmada atıflanmasından gurur ve onur duydum. Lisansüstü öğrencileri ve hocaları, kitabın sade dili ve mesleki gelişimlerine ve projelerine yaptığı yol gösterici katkı konusunda ne kadar müteşekkir olduklarını söylediler. Ben de yayınları bu kitapta toplanan görüşlerin birçoğuna zengin bir şekilde kaynaklık eden bilim insanlarına minnettarlığımı ve şükranlarımı bir kez daha dile getirmek isterim. Adil kullanım kuralları çerçevesinde, kitapta gerekli yerlerde her birinin çalışmasını alıntılararak, atıflayarak ve referans göstererek haklarını teslim etmeye özen gösterdim.

Bu kitabın yazarı olarak öncelikli rolüm, nitel yöntemlerle ilgili engin alan yazını arşivleyen çağdaş bir araştırmacı olarak hizmet etmek ve kodlarla ve kodlamayla ilgili malzemeleri seçici bir şekilde sunup açıklamaktır. Ancak bu konuda yazılan kitapların ve elektronik kaynakların hacmi son on yıl içerisinde katlanarak arttığı için muhtemelen bu alandaki her şeyi taramam mümkün değildir. Bu kitapta sunulan mevcut içeriği tamamlamak için kendi alanınızdaki bilgi altyapınızı ve tabii ki zengin kişisel deneyimlerinizi işe koşaçağınız konusunda sizlere güveniyorum. Umarım *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*'nın geliştirilmiş üçüncü baskısı ve eşlik eden websayfası okurların nitel veri analizi konusunda çok daha fazla faydalanabileceği bir rehberlik sunar.

Johnny Saldaña
Emeritus Profesör

Türkçe Çeviriye Önsöz

“*Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*”nın Dr. Süleyman Nihat Şad ve Dr. Aysel Tüfekci editörlüğünde Türkçeye çevrilmesinden onur duydum. Bu kitap nitel analiz konusunda Amerika Birleşik Devletleri’nde en çok satan kitaplar arasında ilk sırada yer almaktadır. Araştırma yöntemleri üzerine yaptığım çalışmalarına 130’u aşkın ülkede yürüten 8,500’den fazla çalışmada atıf yapılmıştır. Bu durum, kodlamanın dünya çapında farklı disiplinlerde araştırmacılar tarafından kullanılan bir analitik yaklaşım olduğunun kanıtıdır.

Bu kitapta açıklanan yöntemler yorumlayıcı ama aynı zamanda sistematiktir. Bu yöntemler nitel araştırmacının büyük veri kesitlerini; analiz ettiği görüşme kayıtları, alan notları, dokümanlar ve medya verilerinden çıkardığı anlamlarını temsil eden yoğunlaştırılmış formlara dönüştürerek ifade etmesini mümkün kılar. Ancak kodlamanın ardından kodların sentezlendiği ve kategoriler, temalar, kavramlar, iddialar ve kuramlar gibi daha geniş yapılarla dönüştürüldüğü titiz bir devam süreci de söz konusudur.

Akademik kariyerim boyunca nitel ve nicel analizler yaptım ve diyebilirim ki nitel veri analizi en zorlu fakat aynı zamanda en tatmin edici yöntemdir. İstatistik, eğitim araştırmalarımnda çoğu meslektaşımın önemsiz ve alakasız bulduğu kanıtlar ve bulgular sunmuştur. Ama tema, iddia ve anlatı biçimindeki dil temelli analizler, okurlarıma ve bana hep daha anlamlı gelmiştir.

Nitel analiz, özenle seçilmiş çağrışımsal sözcüklerle fikirlerimi özlü bir şekilde dile getirmemi ve katılımcılarım hakkında ilgi çekici hikâyeler anlatmamı mümkün kılmaktadır. Fakat bu noktaya gelmek çok fazla zaman ve zihinsel enerji gerektirir. Günümüzde nitel verileri etkili bir şekilde muhafaza eden birçok yazılım olsa da henüz sözcükleri ve görselleri otomatik ve anlamlı bir şekilde analiz edebilen bir algoritma mevcut değildir. Bunu yapmak hâlâ nitel araştırmacının sorumluluğu ve ayrıcalığıdır.

Kodlama her bir veri biriminin özünü ve anlamını yakalayan, tam da doğru sözcüğü seçmek için derin yansıtıcı düşünme, geniş bir sözcük dağarcığı ve yaratıcı bir hüner gerektirir. Daha sonrasında ise elde edilen sonuçları yeni ve anlamlı analitik formlar halinde yeniden şekillendirmek için zekice bir örüntü oluşturma, meşakkatli bir düzenleme ve yaratıcı bir kavramsallaştırma süreci gerektirir. Sosyal hayata dair bu kadar titiz ve açıklayıcı başka bir sorgulama yaklaşımı yoktur.

Araştırmacıların *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*ni kendi analitik çalışmalarını için erişilebilir ve faydalı bir kaynak olarak görmelerinden dolayı minnettarım. Türkiye’deki meslektaşlarımla bu çeviriye yararlı ve değerli bulmalarını umut ediyorum.

Johnny Saldaña, Professor Emeritus
Arizona State University, USA